

I. pilier SPP

Reforma z roku 2003 a preskúmanie stavu oddelili najväčšiu časť priamej podpory a preniesla ju do nového režimu jednotnej platby (RJP) a režimu jednotnej platby na plochu pre nové členské štáty. Nové nariadenie (ES) č. 1307/2013 nahradilo nariadenie (ES) č. 73/2009 a stanovilo nový systém priamych platieb s účinnosťou od 1. januára 2015.

Právny základ

- Články 38 – 44 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).
- Nariadenie (EÚ) č. 1306/2013[1].
- Nariadenie (EÚ) č. 1307/2013[2].

Ciele

Nový balík SPP na obdobie 2014 – 2020 zachováva dva piliere, ale posilňuje prepojenie medzi nimi a ponúka celistvejší a jednotnejší prístup k politike podpory. Konkrétne zavádza novú štruktúru priamych platieb, ktorá je cielenejšia, spravodlivejšia a ekologickejšia, a posilňuje sieť zabezpečenia a rozvoj vidieka. Predchádzajúce nariadenie Rady (ES) č. 73/2009 a nariadenie rady (ES) č. 637/2008 boli nahradené novým nariadením (EÚ) č. 1307/2013, ktoré je jednotným základným aktom a komplexným zákonníkom pre priame platby poľnohospodárom.

Obsah nariadenia (EÚ) č. 1307/2013

A. Celkový prehľad

Pokiaľ ide o mechanizmy priamej podpory, dôjde k prechodu z úplného oddelenia pomoci (full decoupling) na zacielenie (targeting). Systém oddelenia poľnohospodárskej pomoci a poskytovania všeobecnej podpory príjmu, ktorý sa začal v roku 2003, sa teraz mení na nový systém, pri ktorom je každá zložka prepojená s určitými cieľmi alebo funkciami, a referenčné obdobia z minulosti už nebudú zohrávať žiadnu úlohu, okrem niektorých prípadov v niektorých členských štátoch. Jednotné platby na podnik budú nahradené systémom viacúčelových platieb so siedmimi zložkami: 1) základná platba na hektár, ktorej výška bude zladená podľa vnútroštátnych alebo regionálnych hospodárskych alebo administratívnych kritérií a bude podliehať konvergenčnému procesu; 2) ekologizačná zložka, ktorý je dodatočnou podporou kompenzujúcou náklady poskytovania environmentálnych verejných statkov, ktoré trh neodmeňuje; 3) dodatočná platba poskytovaná mladým poľnohospodárom počas piatich rokov; 4) platba na účely prerozdelenia, ktorá umožňuje zvýšiť podporu pre prvé hektáre poľnohospodára; 5) doplňujúca pomoc k príjmom v oblastiach s prírodnými obmedzeniami; 6) viazaná pomoc pre výrobu v prospech niektorých oblastí alebo typov poľnohospodárstva z hospodárskych alebo sociálnych dôvodov; 7) zjednodušený systém, ktorý bude k dispozícii malým farmárom s platbami do výška 1 250 EUR. Prvé tri zložky sú pre členské štáty povinné, posledné štyri sú dobrovoľné. Členské štáty majú zo svojich národných rozpočtov vyhradených na priame platby použiť 30 % na platby na ekologizačnú zložku. Ostávajúci 70 % sa vyhradí na financovanie zložky základných platieb po odčítaní všetkých súm použitých na národné rezervy na platobné nároky (povinne, do 3 % prostriedkov vyčlenených pre jednotlivé krajiny), na doplňujúce platby na účely prerozdelenia (do 30 %), platby na podporu mladých poľnohospodárov (povinne, do 2 %), znevýhodnených oblastí (do 5 %) alebo platby viazané na výrobu (do 15 %). Nová pomoc na hektár je vyhradená len pre aktívnych poľnohospodárov (na základe negatívneho zoznamu, ktorý budú zostavovať jednotlivé členské štáty). Táto pomoc bude napokon predmetom čiastočnej konvergenencie medzi členskými štátmi až do roku 2020 bez toho, aby úplne zanikla heterogenosť na celom

európskom území (v dôsledku vnútroštátnych finančných prostriedkov a oprávnených plôch - v roku 2015 - pridelovaných každému členskému štátu).

B.Opatrenia

1.Režim základných platieb: spôsoby uplatňovania

Členské štáty vyčlenia 70 % zo svojho národného rozpočtu vyhradeného na priame platby na nový režim základných platieb (RZP), po odčítaní všetkých súm vyčlenených na dorovnanie pre mladých farmárov a na ostatné možnosti, ako napríklad dorovnanie pre znevýhodnené oblasti, režim pre malých poľnohospodárov, platby na účely prerozdelenia a viazané platby. Pre štáty EÚ-12 sa konečný termín na zjednodušený, plošný režim jednotnej platby na plochu (RJPP) predlžuje do roku 2020. Čo sa týka vnútornej konvergencie, tie členské štáty, ktoré si v súčasnosti zachovávajú príspevky na základe historických súvislostí, musia prejsť na primeranejšie úrovne platby na hektár. Na tento účel majú viacero rôznych možností: môžu si zvoliť národný alebo regionálny prístup (na základe administratívnych alebo agronomických kritérií), dosiahnuť regionálnu/národnú mieru do roku 2019 alebo zaručiť, aby sa poľnohospodárskym podnikom s príspevkom menším ako 90 % regionálnej/národnej priemernej miery tento príspevok postupne zvýšil, pričom by sa dodatočne zaručilo, že každý poľnohospodár do roku 2019 získa minimálnu platbu 60 % národného/regionálneho priemeru. Sumy k dispozícii pre poľnohospodárov, ktorí dostávajú viac ako je regionálny/národný priemer, sa pomerne upravujú, pričom členské štáty budú mať možnosť obmedziť akékoľvek straty na 30 %.

Členské štáty majú tiež právo využiť platbu na účely prerozdelenia na prvé hektáre, pričom môžu využiť až 30 % národného rozpočtu a prerozdeliť ich poľnohospodárom na ich prvých 30 hektároch (alebo do výšky priemernej veľkosti poľnohospodárskeho podniku, ak je tento väčší ako 30 hektárov). Bude to mať výrazný účinok prerozdelenia. Ďalšou možnosťou je uplatnenie maximálnej platby na hektár.

2.Režim pre mladých poľnohospodárov

V záujme podpory generačnej obmeny by sa základná platba udeľovaná mladým poľnohospodárom do veku 40 rokov, novým poľnohospodárom alebo poľnohospodárskym podnikom zriadeným za predchádzajúcich päť rokov mala zvýšiť o dodatočných 25 % hodnoty platobných nárokov za prvých päť rokov uvedenia do prevádzky. Bude sa to financovať 2 % národného rozpočtu a bude to povinné pre všetky členské štáty. Ide o doplnok ostatných opatrení, ktoré majú mladí poľnohospodári k dispozícii v rámci programov rozvoja vidieka.

3.Ekologizácia

Okrem RZP alebo RJPP každý podnik dostáva platbu na hektár za dodržiavanie určitých postupov prospešných pre klímu a životné prostredie. Členské štáty musia využiť 30 % svojich národných rozpočtov na pokrytie týchto platieb. Je to povinné a nedodržanie požiadaviek ekologizácie má za následok pokuty, ktoré sú vyššie ako náklady platieb na ekologizáciu: po prechodnom období porušovatelia stratia 125 % svojich platieb na ekologizáciu. Predpokladajú sa tri základné opatrenia:

- diverzifikácia plodín: poľnohospodár musí pestovať aspoň dve plodiny, ak jeho orná pôda prekračuje 10 hektárov a aspoň tri plodiny, ak prekračuje 30 hektárov; hlavná plodina musí pokrývať najviac 75 % ornej pôdy a dve hlavné plodiny najviac 95 % ornej pôdy;
- zachovávanie trvalých trávnatých plôch;
- zachovávanie oblastí zamerania na ekológiu v rozsahu aspoň 5 % ornej pôdy podniku pre poľnohospodárske podniky s ornou pôdou vo výmere viac než 15 hektárov (s výnimkou trávnatých

plôch a trvaliek) – t. j. medze, živé ploty, stromy, pôda ležiaca ladom, prvky krajnotvorby, biotopy, ochranné pásma, zalesnené plochy, plodiny viažuce dusík; tento údaj by sa mohol zvýšiť na 7 % po správe Komisie v roku 2017 a po legislatívnom návrhu.

S cieľom vyhnúť sa sankcionovaniu poľnohospodárov, ktorí sa už venujú otázkam životného prostredia a udržateľnosti, sa v texte predpokladá systém rovnocennosti ekologizácie, pričom sa uplatňovanie už zavedených postupov prínosných pre životné prostredie považuje za splnenie týchto základných požiadaviek. Napríklad ekologickým poľnohospodárom sa neukladajú žiadne dodatočné požiadavky, pretože ich postupy už preukázali prínos pre ekológiu. Pre ostatných môžu agro-environmentálne systémy zahŕňať opatrenia, ktoré sa považujú za rovnocenné. Nové nariadenie obsahuje zoznam takýchto rovnocenných opatrení. S cieľom zabrániť zdvojenému financovaniu takýchto opatrení musia platby vyplácané prostredníctvom programov rozvoja vidieka zohľadňovať základné požiadavky ekologizácie.

4. Viazané platby

Na riešenie potenciálne negatívnych účinkov vnútornej konvergenie pre určité odvetvia v niektorých regiónoch a s cieľom zohľadniť jestvujúce podmienky budú mať členské štáty možnosť poskytnutia obmedzených súm viazaných platieb, t. j. platieb prepojených na určité produkty. Bude to obmedzené 8 % národného rozpočtu, ak členský štát v súčasnosti poskytuje viazanú podporu alebo až 13 %, ak je súčasná úroveň viazanej podpory vyššia ako 5 %. Komisia má možnosť schváliť vyššiu mieru, ak je to opodstatnené. Okrem toho jestvuje možnosť poskytnutia 2 % viazanej podpory pre bielkovinové plodiny.

5. Plochy s prírodnými prekážkami / znevýhodnené plochy (ANC/LFA)

V rámci oboch pilierov členské štáty (alebo regióny) môžu udeliť dodatočnú platbu pre plochy s prírodnými prekážkami (ako sa vymedzuje v pravidlách rozvoja vidieka) do výšky 5 % národného rozpočtu. Je to voliteľné a nemá to vplyv na možnosti ANC/LFA, ktoré sú k dispozícii v rámci pravidiel rozvoja vidieka.

6. Aktívni poľnohospodári

Na vyriešenie problému tzv. gaučových poľnohospodárov a s cieľom napraviť právne medzery, ktoré umožnili obmedzenému počtu spoločností uchádzať sa o priame platby, hoci ich prvotnou obchodnou činnosťou nie je poľnohospodárstvo, reforma sprísňuje pravidlo o aktívnych poľnohospodároch. Členské štáty budú mať povinnosť riadiť sa novým negatívnym zoznamom činností, ktoré treba vylúčiť z poskytovania priamych platieb, s výnimkou prípadu, keď jednotlivý príslušný podnik preukáže, že sa skutočne venuje poľnohospodárstvu. Členské štáty budú môcť rozšíriť tento negatívny zoznam o ďalšie obchodné činnosti.

7. Oprávnené hektáre

Pravidlá stanovujú rok 2015 za nový referenčný rok pre vykázanú výmeru pôdy, ale zachová sa prepojenie s príjemcami systému priamych platieb z roku 2013, aby sa zabránilo špekulácii. Členské štáty, v ktorých možno očakávať veľké zvýšenie deklarovanej oprávnenej plochy majú možnosť obmedziť počet platobných nárokov udelených v roku 2015 buď na 135 % alebo 145 % počtu hektárov deklarovaných v roku 2009.

8. Režim pre malých poľnohospodárov

Voliteľný režim pre členské štáty umožňuje, aby sa ktorýkoľvek poľnohospodár, ktorý si nárokuje

podporu, mohol zúčastniť na režime pre malých poľnohospodárov, a tak získavať ročnú platbu, ktorú stanoví členský štát, do výšky 1 250 EUR bez ohľadu na veľkosť poľnohospodárskeho podniku. Členské štáty si môžu zvoliť iné spôsoby výpočtu ročnej platby vrátane možnosti, podľa ktorej by poľnohospodári jednoducho dostávali sumu, ktorý by dostávali aj za iných okolností. Výrazne sa tým zjednodušuje postup pre príslušných poľnohospodárov a štátne úrady. Účastníci budú čeliť menej prísnyim požiadavkám krížového plnenia a budú vyňatí z požiadavky ekologizácie. Celkové náklady režimu pre malých poľnohospodárov nesmú byť vyššie ako 10 % národného rozpočtu, okrem prípadu, keď sa členský štát rozhodne zaručiť, aby malí poľnohospodári dostávali to, čo by dostávali aj bez tohto režimu.

9. Krížové plnenie

Ustanovenia o krížovom plnení sa potvrdzujú a zjednodušujú, pričom sa priame platby podmieňujú tým, že poľnohospodári splnia: a) normy environmentálnych a agronomických podmienok vypracované členským štátom s cieľom obmedziť eróziu pôdy, zachovať štruktúru a obsah organických látok v pôde a zabezpečiť minimálnu úroveň udržiavania; a b) európske normy platné v oblasti verejného zdravia, zdravia zvierat, životného prostredia a dobrých životných podmienok zvierat. Pokiaľ poľnohospodár nedodržiava pravidlá krížového plnenia, priame platby, o ktoré môže požiadať, sa pomerne znížia, dokonca môžu byť úplne zrušené. V texte sa potvrdzuje, že rámcová smernica o vode a smernica o udržateľnom používaní pesticídov budú začlenené do systému krížového plnenia potom, ako sa preukáže, že boli riadne uplatňované vo všetkých členských štátoch a potom, ako sa jasne identifikujú povinnosti poľnohospodárov.

10. Nové finančné nástroje: mechanizmus rozpočtovej a finančnej disciplíny

Mechanizmus rozpočtovej disciplíny sa uplatňuje s cieľom udržať výdavky prvého piliera SPP pod ročnými rozpočtovými stropmi stanovenými vo viacročnom finančnom rámci (5.2.2). Ak sa vo výhladoch uvedie, že všetky plánované výdavky sa počas určeného obdobia prekročia, navrhne sa úprava priamych platieb. Na akékoľvek zníženie finančnej disciplíny v budúcnosti pri ročných priamych platbách (t. j. keď sú odhady platieb vyššie ako je rozpočet dostupný v rámci prvého piliera) by sa mal vzťahovať prah 2 000 EUR. Inými slovami, zníženie by sa netýkalo prvých 2 000 EUR priamych platieb každého poľnohospodára. Bude to v prípade potreby slúžiť aj na plnenie rezervy pre trhové krízy (5.2.4).

11. Integrovaný administratívny a kontrolný systém

Potvrdzuje a posilňuje sa integrovaný administratívny a kontrolný systém, ktorý teraz obsahuje tieto prvky: počítačová databáza, identifikačný systém poľnohospodárskych parciel, identifikačný a registračný systém základných platobných nárokov, integrovaný kontrolný systém a jednotný identifikačný systém každého poľnohospodára, ktorý predloží žiadosť o poskytnutie podpory.

Úloha Európskeho parlamentu

Diskusie o budúcnosti SPP po roku 2013 sa začali v Parlamente úrovni ešte pred predložením oznámenia a legislatívnych návrhov Komisie. Na základe iniciatívnej správy Európsky parlament prijal 8. júla 2010 uznesenie[3]. V tomto uznesení poslanci zdôraznili potrebu novej SPP, ktorá bude silná, udržateľná, spravodlivá, jednoduchšia a bude mať dostatočné prostriedky na dosiahnutie svojich cieľov. Parlament stanovil priority novej SPP pre 21. storočie: potravinová bezpečnosť, spravodlivý obchod, zachovanie poľnohospodárskej činnosti v celej Európe, kvalita potravín, ochrana biodiverzity a životného prostredia, spravodlivé odmeňovanie za verejné statky poskytované poľnohospodármi a napokon rozvoj vidieka založený na tvorbe ekologických pracovných miest. Tieto priority boli potvrdené v uznesení z 23. júna 2011[4] o oznámení Komisie o SPP v horizonte roku

2020 (COM(2010)0672). Európsky parlament tiež prijal niekoľko uznesení o otázkach sprevádzajúcich reformu SPP: spravodlivé príjmy pre poľnohospodárov a lepšie fungujúci potravinový reťazec v Európe[5], uznanie poľnohospodárstva ako strategického odvetvia pre potravinovú bezpečnosť[6], poľnohospodárstvo a medzinárodný obchod EÚ[7], deficit bielkovín v EÚ[8] a poľnohospodárske vstupy[9]. Parlament napokon 13. marca 2013 prijal sériu uznesení, ktorými sa menia legislatívne návrhy týkajúce sa SPP[10] a pozmenený text sa stal mandátom na rokovanie s Radou. Po viac než 40 trojstranných stretnutiach bola na tomto základe 26. júna 2013 dosiahnutá politická dohoda. Bolo však potrebné uskutočniť ešte niekoľko zmierovacích konaní, aby sa spresnili určité finančné aspekty priamych platieb a rozvoja vidieka. Po vyriešení týchto otázok Parlament 20. novembra 2013, bezprostredne po schválení finančného balíka, schválil sériu uznesení[11], v ktorých opätovne vyjadril svoje kladné stanovisko k novým nariadeniam o poľnohospodárstve.

[1]Ú. v. EÚ L 347, 20.12.2013, s. 549.

[2]Ú. v. EÚ L 347, 20.12.2013, s. 608.

[3]Uznesenie Európskeho parlamentu z 8. júla 2010 o budúcnosti spoločnej poľnohospodárskej politiky po roku 2013, Ú. v. EÚ C 351 E, 2.12.2011, s. 103.

[4]Uznesenie Európskeho parlamentu z 23. júna 2011 o SPP do roku 2020: zvládnutie budúcich výziev v oblasti potravín, prírodných zdrojov a území, Ú. v. EÚ C 390 E, 18.12.2012, s. 49.

[5]Ú. v. EÚ C 308 E, 20.10.2011, s. 22.

[6]Ú. v. EÚ C 136 E, 11.5.2012, s. 8.

[7]Ú. v. EÚ C 199 E, 7.7.2012, s. 48.

[8]Ú. v. EÚ C 199 E, 7.7.2012, s. 58.

[9]Ú. v. EÚ C 227 E, 6.8.2013, s. 3.

[10]P7_TA(2013)0084, P7_TA(2013)0085, P7_TA(2013)0086 a P7_TA(2013)0087.

[11]P7-TA_(2013)0490, P7-TA_(2013)0491, P7-TA_(2013)0492 a P7-TA_(2013)0493).

Francesco Tropea